

**جایگاه انرژی گاز در توسعه اقتصادی-اجتماعی استان البرز
(۱۳۸۶-۱۳۹۶)**

www.ketab.ir

میرا زمانیان

دکتر رضا شیرزادی - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

سرشناسه	:	زمانیان، میرا، ۱۳۴۲
عنوان و نام پدیدآور	:	جایگاه انرژی گاز در توسعه اقتصادی - اجتماعی استان البرز (۱۳۸۶ - ۱۳۹۶) / میرا زمانیان،
مشخصات نشر	:	رضا شیرزادی.
مشخصات ظاهری	:	کرج: پیدار، ۱۳۹۷.
شابک	:	۱۱۴ ص.
وضعیت فهرست نویسی	:	۲۰۰۰۰ ریال ۵-۴۴۱-۴۹۹-۶۰۰-۹۷۸ :
موضوع	:	گازرسانی -- ایران -- البرز (استان)
موضوع	:	Gas distribution -- Iran -- Alborz (Province)
موضوع	:	گاز طبیعی -- ایران -- ذخایر -- سیاست دولت
موضوع	:	Natural gas reserves -- Government policy -- Iran
موضوع	:	گاز -- صنعت و تجارت
موضوع	:	Gas industry
شناسه افزوده	:	ا، ۱۳۴۷ -، رضرزادی‌یش
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۷ ج۲/ز/TP۷۵۷
رده بندی دیویی	:	۶۶۵/۷۴۰۹۵۵۱۲۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۵۵۰۴۰۷

- ❖ نام کتاب: جایگاه انرژی گاز در توسعه اقتصادی - اجتماعی استان البرز (۱۳۸۶ - ۱۳۹۶)
- ❖ نویسندگان: میرا زمانیان - دکتر رضا شیرزادی - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
- ❖ چاپ و صحافی: پیشگام
- ❖ ناشر: پیدار
- ❖ نوبت چاپ: ۱۳۹۷ اول
- ❖ شمارگان: ۱۰۰۰
- ❖ قیمت: ۲۰۰۰ تومان

کلیه حقوق ناشر محفوظ است

نشانی: کرج - رجایی شهر - فاز ۲ - خیابان ۷ غربی - پلاک ۹۰

۰۹۱۲۹۱۵۶۷۴۸ - ۰۲۶۳۴۲۱۰۵۰۳ - ۰۲۶۳۴۲۱۰۵۰۷

Pidar.pub@gmail.com

فهرست مطالب

فصل ۱. کلیات	۱۲
۲-۳. توسعه اقتصادی	۱۸
۲-۳-۱. شاخص های توسعه اقتصادی	۱۹
۲-۴. توسعه اجتماعی	۲۰
۲-۴-۱. نظریه های توسعه اجتماعی	۲۱
۲-۴-۱. شاخص های توسعه اجتماعی	۲۲
۲-۵. منابع و عوامل ایجاد توسعه	۲۴
۲-۶. نقش انرژی در توسعه جمع	۲۸
۲-۶-۱. شاخص های کلان بخش انرژی	۲۹
۲-۷. جمع بندی	۳۴
فصل ۳. پیشینه و ذخایر انرژی گاز در ایران	۳۵

۳-۲. تاریخچه نفت ۳۷

۳-۲-۱. مخزن زیرزمینی نفت و گاز ۳۹

۳-۳. تاریخچه صنعت گاز طبیعی ۳۹

۳-۳-۱. صنعت گاز در جهان ۴۱

۳-۳-۲. صنعت گاز در ایران ۴۲

۳-۳-۳. تأسیس شرکت ملی گاز ایران ۴۳

۳-۴. وضعیت ذخایر گاز در جهان و ایران ۴۴

۳-۴-۱. ذخایر گاز جهان ۴۴

۳-۴-۳. وضعیت آماری ذخایر انرژی ایران ۴۷

۳-۴-۴. پالایشگاه ها تولید گاز در ایران ۴۸

۳-۵-۱. جایگاه گاز طبیعی در بین منابع انرژی ایران ۵۰

۳-۵-۲. نقش گاز طبیعی در روند توسعه اقتصادی ایران ۵۱

۳-۵-۳. نقش گاز طبیعی در روند توسعه اجتماعی ایران ۵۳

۳-۵-۴. اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش نفت و گاز تحقق چشم انداز بلند مدت توسعه ۵۵

۳-۶. جمع بندی ۵۶

فصل ۴. جایگاه انرژی گاز در توسعه اقتصادی- اجتماعی استان البرز تا سال ۱۳۸۶ ۵۸

۴-۲. ویژگی های محدوده ی مورد مطالعه ۶۰

۴-۳. گزارش های وضعیت عملکردی گازرسانی به شهرستان های استان البرز ۶۲

۴-۳-۱. گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۳ ۶۲

۴-۳-۲. گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۴ ۶۳

۴-۳-۳. گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۵ ۶۵

۴-۳-۴	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۶	۶۶
۴-۴	مقایسه عملکرد شرکت گاز استان تهران به تفکیک سال	۶۷
۴-۵	جمع بندی	۷۰
۵	فصل ۵. جایگاه انرژی گاز در توسعه اقتصادی - اجتماعی استان البرز ۱۳۸۶-۱۳۸۷	۷۱
۵-۲	ارزیابی تأثیرات اقتصادی - اجتماعی چیست؟	۷۳
۵-۳	گزارش های وضعیت عملکردی گازرسانی به شهرستان های استان البرز در سال های ۱۳۸۶-۱۳۸۷	۷۴
۵-۳-۱	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۷	۷۴
۵-۳-۲	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۸	۷۶
۵-۳-۳	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۸۹	۷۸
۵-۳-۴	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۹۰	۸۱
۵-۳-۵	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۹۱	۸۳
۵-۳-۶	تعداد شهرهای گازرسانی شده در استان البرز تا پایان سال ۱۳۹۱	۸۵
۵-۳-۷	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۹۲	۸۶
۵-۳-۸	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان تهران تا پایان سال ۱۳۹۳	۸۸
۵-۳-۹	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان البرز تا پایان سال ۱۳۹۴	۹۰
۵-۳-۱۰	گزارش عملکرد مدیریت گازرسانی استان البرز تا پایان سال ۱۳۹۵	۹۲
۵-۴	گزیده موارد مورد بررسی در استان البرز تا سال ۱۳۹۶	۱۰۰
۵-۴-۱	وضعیت نفت و گاز در استان البرز تا سال ۱۳۹۶	۱۰۰
۵-۴-۲	وضعیت نیروی انسانی در استان البرز تا سال ۱۳۹۶	۱۰۱
۵-۴-۳	وضعیت بهداشت و درمان در استان البرز تا سال ۱۳۹۶	۱۰۲
۵-۵	جمع بندی	۱۰۳
۶	فصل ۶. جمع بندی و نتیجه گیری	۱۰۴

۱-۶. پیشنهادات..... ۱۰۸

منابع..... ۱۰۹

فهرست جدول ها

جدول ۱-۲ شاخص ها و مؤلفه های توسعه اقتصادی ۱۹

جدول ۲-۲ مؤلفه های توسعه اجتماعی تعیین شده توسط سازمان ملل متحد ۲۲

جدول ۳-۲ شاخص ها و مؤلفه های توسعه اجتماعی ۲۳

جدول ۳-۳ ذخایر گاز طبیعی در مناطق مختلف جهان (واحد: تریلیون متر مکعب) ۴۴

جدول ۳-۴ سهم ذخایر کشورهای عمده دارای گاز نسبت به ذخایر گاز جهانی در سال ۲۰۱۶ ۴۵

جدول ۳-۵ تولید گاز در جهان (واحد: میلیارد متر مکعب) ۴۶

جدول ۳-۶ سهم تولید کشورهای عمده دارای گاز ۴۶

جدول ۳-۹ پالایشگاه های گازی ایران ۴۹

جدول ۴-۱. شهرهای بهره برداری شده و گازرسانی شده در سال ۱۳۸۳ ۶۲

جدول ۴-۲. خلاصه گزارش عملکرد شرکت های گاز استانی تا پایان سال ۱۳۸۳ (گاز مصرفی به میلیون مترمکعب) ۶۳

جدول ۴-۳. آخرین وضعیت گازرسانی به روستاها در سال ۱۳۸۳ (گاز مصرفی به میلیون مترمکعب) ۶۳

جدول ۴-۴. شهرهای بهره برداری شده و گازرسانی شده در سال ۱۳۸۴ ۶۳

جدول ۴-۵. خلاصه گزارش عملکرد شرکت های گاز استانی تا پایان سال ۱۳۸۴ (گاز مصرفی به میلیون مترمکعب) ۶۴

جدول ۴-۶. آخرین وضعیت گازرسانی به روستاها در سال ۱۳۸۴ (گاز مصرفی به میلیون مترمکعب) ۶۴

جدول ۴-۷. شهرهای بهره برداری شده در سال ۱۳۸۵ ۶۵

جدول ۴-۸. خلاصه گزارش عملکرد شرکت های گاز استانی تا پایان سال ۱۳۸۵ (گاز مصرفی به میلیون مترمکعب) ۶۵

جدول ۴-۹. آخرین وضعیت گازرسانی به روستاها در سال ۱۳۸۵ (گاز مصرفی به میلیون مترمکعب) ۶۵

مفهوم تغییر توأم با رشد همواره به اشکال گوناگون مورد توجه اندیشمندان علوم اجتماعی بوده است ولی توجه اختصاصی به مفهوم توسعه و برنامه ریزی جهت نیل به توسعه یافتگی از قرن بیستم تبدیل به هدفی ارزشمند برای اکثر کشورهای جهان شد که در راستای رسیدن به شاخص های آن برنامه ریزی توسعه صورت گرفته است. توسعه در جهان امروز از مفاهیم کلیدی است که در مطالعات مختلف سیاسی-جامعه شناسی و اقتصادی به آن اشاره می شود، و در فرهنگ جغرافیای اقتصادی و سیاسی به عنوان یک عامل تفکیک کننده کشورها و مناطق مطرح می گردد. در بحث پیرامون توسعه مسائل عدیده ای مطرح می گردد و این امر موجب می شود تا برای آشنایی بیشتر با تعاریف توسعه، شاخص های توسعه، منابع توسعه و ... مورد بررسی قرار گیرد.

پرداختن به چالش فراگیر توسعه و امنیت توسعه، مستلزم به کارگیری الگوی نوینی است که مردم را در کانون فرآیند توسعه قرار دهد و به تبع آن نیازهای زندگی روزمره این مردم (مصرف) باید بر اساس توسعه مبتنی بر ملاحظات اکولوژیک برآورده شود. با توجه به مفهوم توسعه به عنوان فرآیندی که نیازهای مختلف نسل حاضر را برمی آورد، بدون آنکه در تأمین نیازهای نسل آینده خللی وارد آید، استفاده از منابع محدود و پایان پذیر از حساسیت خاصی برخوردار است؛ در صورتی که الگوی رفتاری جامعه امروز با مفاهیم توسعه فاصله نسبتاً زیادی دارد. در این میان انرژی و افزایش دسترسی به آن با انحصار انرژی گاز در بعد توسعه اقتصادی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار می باشد. انرژی در جهان امروز یک عامل راهبردی است و نقش ویژه ای در رشد و توسعه اقتصادی، رفاه اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی و امنیت یک جامعه ایفا می کند. از آنجا که یکی از منابع مهم تأمین انرژی در جهان گاز طبیعی است، بررسی دقیق نقش گاز طبیعی در تأمین نیازهای کشور و توسعه اقتصادی و اجتماعی ضروری به نظر می رسد. انرژی یکی از عوامل تولید در مجموعه اقتصاد و اجتماعی است و انجام هرگونه فعالیت تولیدی و خدماتی از راه مصرف انرژی ممکن می شود. به عبارت دیگر، عدم تأمین انرژی مورد نیاز موجب بروز اختلال در رشد اقتصادی و فعالیت های اجتماعی و فردی می گردد. به رغم آنکه کشور ایران دومین دارنده ذخایر گاز طبیعی در جهان است، اما مدت هاست که از بنزین و گازوئیل مانند اکثر کشورهای دنیا به عنوان دو سوخت متداول خودرو بهره گرفته می شود. با توجه به اختلاف ظرفیت تولید و میزان مصرف بنزین در کشور، بخش عمده ای از این سوخت از خارج وارد شده، و بار مالی فراوانی را بابت خرید، حمل و پخش در پایانه های سوخت به اقتصاد کشور وارد می کند. در عین حال، دولت علاوه بر موارد ذکر شده، به کلیه مصرف کنندگان این

سوخت در سراسر کشور به صورت گسترده، یارانه پرداخت می‌نماید و این رقم مقدار قابل توجهی از بودجه کل کشور را شامل می‌شود. وابستگی بسیار زیاد قیمت اکثر کالاها به صنعت حمل و نقل و وابستگی این صنعت به قیمت سوخت بنزین و گازوئیل، مسئولین را وادار به ادامه پرداخت وسیع یارانه نموده، تا از اثرات منفی اعمال قیمت واقعی بنزین بر روی قیمت سایر کالاها جلوگیری نماید. فراوانی این سوخت در کشور و عدم محدودیت رانندگان در مصرف آن نیز جداگانه تأثیرات منفی خود را به اقتصاد کشور اعمال می‌نماید. در این پژوهش با بررسی ابعاد اقتصادی و اجتماعی جایگزینی گاز طبیعی فشرده به جای بنزین و گازوئیل و با اشاره به مسائل زیست محیطی حاصل از بکارگیری آن در بخش حمل و نقل زمینی، تلاش دارد بر این مسئله صحه بگذارد که منافع این کار بیشتر از هزینه های آن بوده و گاز طبیعی نقش اساسی در توسعه اقتصادی و اجتماعی دارد.

در این پژوهش به بررسی تأثیر انرژی گاز بر توسعه اقتصادی و اجتماعی در استان البرز پرداخته شده است. با توجه به اینکه شرکت گاز استان البرز از سال ۱۳۹۴ فعالیت خود را به طور مستقل آغاز کرد، جهت انجام مطالعات، گزارشات سالانه شرکت گاز استان تهران - البرز را از قبل از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۶ بررسی کرده، و با توجه به آمار به دست آمده از سازمان برنامه و بودجه استان البرز، تأثیرگذاری خدمات گازرسانی شرکت گاز استان البرز بر شاخص های اقتصادی و اجتماعی در این استان تحلیل، و نتایج ارائه گردیده است. سؤالی که در اینجا به عنوان سؤال اصلی تحقیق مطرح می‌شود، این است که عملکرد شرکت گاز استان البرز بر توسعه اقتصادی-اجتماعی استان البرز داشته است؟ نتایج نشان می‌دهد که سالانه شرکت گاز مناطق بیشتری از شهرستان های استان البرز را تحت پوشش قرار داده، و با گسترش خدمات گازرسانی، شاخص های اقتصادی همچون تولید ناخالص داخلی، افزایش فعالیت های صنعتی و ... رشد کرده، و در کنار آن شاخص های اجتماعی مانند رفاه اجتماعی، بهداشت و درمان، اشتغال و ... نیز به دلیل دسترسی آسان به انرژی گاز، توسعه یافته است. بنابراین در این پژوهش ابتدا به بررسی شاخص های توسعه اقتصادی و اجتماعی پرداخته، و با تحلیل گزارش های عملکردی شرکت گاز استان البرز، روند تولید و مصرف و دسترسی خانوارها به گاز طبیعی و تأثیرگذاری گاز طبیعی در وضعیت اقتصادی و اجتماعی در استان البرز، مشخص شده است.